

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

Egyed Ákos elnöki megnyitója az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2003. március 29-i közgyűlésén

Tisztelt Közgyűlés, Hölgyeim és Uraim!

Amikor egy évvel ezelőtt a Közgyűlés megbízásából az Erdélyi Múzeum-Egyesület elnökségét átvettem, azt mondtam, hogy az új vezetőségnek nem kell mindent előlről kezdenie, de a továbblépés, a változtatás elkerülhetetlen.

Valóban, az elmúlt évben az elnökség elsődrendű feladatának tartotta a működés folyamatosságának biztosítását, amit a közbejött számos nehézség ellenére végül is sikerült teljesítenie.

Az előző Közgyűlésen arra kértem tagtársainkat, Önöket, tisztelt jelenlevők, hogy cselekvően támogassák az EME mindennapi munkáját és újíto törekvéseit. Egy év múltán örömmel jelenthetem, hogy reményeim teljesültek, a vezetőség egész évben élvezte a tagság bizalmát és támogatását: a kiemelkedő tudományos rendezvényeinkre megfelelő számban jelentkeztek előadók, s az érdeklődésben sem volt hiány. Az is a bizalomról tanúskodó adat, hogy az elmúlt évben 429 új tag kérte felvételét az EME-be (128 rendes tag és 301 egyetemi hallgató) s pártoló tagjaink száma is gyarapodott 30 fővel.

Folyamatoság és előrelépés jellemezte szakosztályaink munkáját is: az elmúlt évben megválasztott, nagyrészt fiatal vezetőknek a szakszerűséget mindinkább szem előtt tartó irányításával szakosztályaink ütemesen végezték vállalt teendőiket. Erről a főtítkári jelentés tömören beszámolt. Öröndetesnek tartom, hogy a korábbi években inkább csak formailag létező Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztálynak nem kis mértékben sikerült felzárkóznia más szakosztályaink működési színvonalához. Legyen szabad a munkájukat minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül végző szakosztályi tisztségviselőknek ezúttal is köszönetet mondanom.

Közismert, hogy Egyesületünk keretében jelentős tudományos tevékenységet fejtenek ki a kutatócsoportok, amelyeket magas szakmai képzettséggel és gazdag tudományos tapasztalatokkal rendelkező tagtársaink irányítanak. Az elnökség feladatköréhez tartozik a kutatási feltételek biztosítása és a csoportos munka összehangolása. Ennek során rendszeresen nyomon követtük a szerződésileg rögzített feladatok teljesítését, intézkedéseket hoztunk a belső rendtartás és munkafegyelem megszilárdítására. Magam több alkalommal kezdeményeztem tanácskozást a kutatókkal és ösztöndíjasainkkal, arra biztatva őket, hogy aktívan vegyenek részt Egyesületünk tudományos életében, és igyekezzenek megszerezni a megfelelő tudományos fokozatokat. Egyébként kutatóink közül az elmúlt évben ketten megvédték doktori dolgozatukat.

Mindent összevetve azt jelenthetjük, hogy Egyesületünk tudományos műhelyeiben sikeresen folyik az erdélyi magyar tudományos és kulturális történeti örökség feltárásával, egy összmagyar értéket jelentő *adatbázis* építése. Gondolunk az *Erdélyi Szótörténeti Tár*, *Erdélyi Okmánytár*, *Erdélyi Történeti Adatok*, *Székely Oklevéltár* sorozataira, valamint az Aranka-gyűjtemény s Erdély legújabb kori forrásainak kutatására, és elkezdődött a regionális kutatás is a Mezőség élővilágának, a gyümölcsstermesztés táji hagyományainak feltárására.

Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünket sokszor éri olyanszerű elmarasztalás, hogy elöregedett, megújulásra képtelen intézmény, s nem figyel oda a tudományos forradalom eredményeire. Ezeket a pletykaízű vádaskodásokat visszautasítva, nem árt hangsúlyozni, hogy az EME-nek mint a legrégebb erdélyi magyar tudományos intézménynek megvannak a mélyen gyökerező saját hagyományai, amelyekről nem áll szándékában lemondani, azért sem, mert értéket képviselnek, és nem is akadályozzák az EME tudománypolitikájának korszerű irányvételét.

Ha erre figyelve az Egyesületünkben vagy az EME közreműködésével folyó tudományművelést próbáljuk elemezni, azt látjuk, hogy az mind tartalmában, mind módszerében egyaránt a megújulás útján halad. Bár továbbra is ragaszkodunk a nemzeti kultúránk alaprétegeihez tartozó történeti és humán tudományok egyfajta primátusához, az EME a lehetőségekhez mérten az összes jelenkori tudományok anyanyelvű művelésének intézménye kíván lenni, hangsúlyozottan ideértve a természettudományok, az élettudományok mellett az információs forradalom legújabb szaktudományait is. Egyesületünk technikai fejlettsége ugyan nem teszi lehetővé, legalábbis jelenleg és előreláthatólag a közeljövőben sem, hogy bizonyos kísérleti tudományok számára laboratóriumi feltételeket biztosítson, de az elméleti kutatásokban minden szak számára képes lehetőséget nyújtani, mert ehhez elegendő az infrastruktúrája, illetve képes nyilvánossági fórumot teremteni minden tudománynak a szakmai anyanyelv művelésére, elsősorban tudományos ülésszakok, konferenciák szervezésével, könyvkiadással, szakmai folyóirataival, vagyis a tudományos élet kelléktárának „üzemeltetésével” (elnézést ezért a nekem sem tetsző kifejezésért, de manapság már szokás tudományos műhelyekről, sőt tudományos nagyüzemekről is beszélni).

A Tudomány Napját szakosztályaink és intézményeink korábban is megtartották külön-külön, de a közös fórumon ez alkalommal először került rá sor Erdélyben. Úgy vélem, hogy nem éppen sikertelenül, bár a hiányosságainak is tudatában vagyunk. Ezt a rendezvényt a különböző intézetek, műhelyek és tudományok együttműködésének reményében kezdeményeztem, amit felkarolt a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Vizi E. Szilveszter, s azzal nyomatékosította, hogy részt vett rendezvényünkön, s ez – mint ismeretes – az EME és az MTA közötti együttműködési megállapodás aláírására is alkalmat adott.

Nem felesleges emlékeztetnünk arra, hogy a szóban forgó konferencia tematikájában a régi-ek mellett masszívan szaporodtak az új tudományok is: az informatika, az anyagtudományok, műszaki tudományok, politikatudomány, sőt a környezettudomány sem hiányzott.

Rendezvényünknek egy másik vonatkozása sem lehet mellékes: a különböző intézményekben dolgozó romániai, főként erdélyi magyar kutatók közös szereplése; gondolok itt a Babeş-Bolyai Tudományegyetemre, a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemre, a Kolozsvári Műszaki Egyetemre, a Sapientia Erdélyi Magyar Egyetemre és az EME, valamint több más tudományos intézmény tudományos kutatóira.

És ezzel már áttértünk az együttműködések lehetőségeinek tudatos keresésére a különböző, szétszórta romániai magyar intézmények, műhelyek között. Ezen a téren az elmúlt évben kétségkívül sikerült szerény szerepléssel előbbre mennünk. Az előbb már elmondottakon kívül utalni szeretnék az elektronikus könyvtári egyezményünkre tizenkét kolozsvári intézménnyel, együttműködési megállapodásunkra a Partiumi Magyar Keresztény Egyetemmel és nem utolsósorban az egi Eszterházi Károly Főiskolával aláírt szerződésünkre. Emlékeztetünk az EMKE-vel és az RMDSZ Művelődési Főosztályával együtt szervezett Kossuth- és Fadrusz-rendezvényekre. Sajnálatos azonban, hogy a román tudományossággal még mindig nem sikerült tartós kapcsolatot kiépítenünk, amelynek a lehetőségét ezután is keresni fogjuk.

Tisztelt Konferencia!

A főtitkári jelentés említést tesz arról is, hogy Egyesületünk vagyont, ingatlanunkat s gyűjteményeinket az elmúlt évben sem sikerült visszaszerezni. Legyen szabad ehhez hozzátenni, hogy igényeink fenntartásáról értesítettük az RMDSZ csúcsvezetését, arra kérve, hogy vesse fel azt a román kormány és az RMDSZ között folyó azon tárgyalások során, amelyek az új együttműködési megállapodást készítik elő. Közvetlen visszajelzést ugyan nem kaptunk, de más forrásból úgy értesültünk, hogy legalábbis szóba került az egyeztetéskor a mi igényünk is. És itt szeretnék röviden kitérni egy másik, de nem jelentéktelen kérdésre, ti. arra, hogy a jelen-

legi helyzetünkben adottak-e a lehetőségek érdekeink hangoztatására a társadalmi támogatás erősítése érdekében.

Nos, én úgy látom, hogy az elmúlt évben sikerült a média segítségével nagyobb nyilvánosság elé tárni törekvéseinket és gondjaink egy részét is. Viszonyunk mind az írott sajtóval (Szabadság, Krónika, Romániai Magyar Szó), mind az elektronikus sajtóval (a Román Televízió kolozsvári magyar adása, Kolozsvári Rádió, Duna TV) jónak mondható. Köszönet illesse a sajtó azon munkatársait, akik közléseikkel, kommentárjaikkal támogatták céljainkat. Mindezek mellett felvetődik a kérdés: vajon nem kellene-e az érdekvédő szervezeteinket közvetlenül és rendszeresebben tájékoztatni a tevékenységünkről s problémáinkról? Ennek érdekében nem kellene-e újragondolnunk Egyesületünk képviselőt az Érdekegyeztető Tanácsban, ahol a helyünk 1997 óta betöltetlen? Igaz, továbbra is ragaszkodunk Alapszabályunk 9. paragrafusához, amely előírja, hogy az Egyesület politikával nem foglalkozik, ami mégsem jelenti azt, hogy a minket is érdeklő közéleti kérdésekben ne fejtjük ki a véleményünket.

Hölgyeim és Uraim!

Egyesületünk jövőjének biztosítása tudománypolitikánk legfontosabb része. Keresünk és meg kell találnunk az EME szerepét és helyét az utóbbi években kialakult helyzetben, amikor is Romániában, főként Erdélyben több magyar tudományos műhely jött létre. Ezekkel együttműködve valamiféle ésszerű munkamegosztásra is törekednünk kell.

Tennivaló bőven van, minden arra alkalmas szerveződésnek jut elegendő munkatér, olyan, amelyet maga tud a legjobb eredmény reményében megművelni.

Ami az Erdélyi Múzeum-Egyesületet illeti, vannak hagyományos feladatai és újszerűek is. Hosszú távon, mintegy tíz-tizenöt éves időszávot tartva szem előtt, stratégiai célként fogadjuk el a közgyűjteményeink feldolgozását, egyaránt gondolva azokra, amelyeket az elmúlt évtizedekben eltulajdonított az akkori politikai rendszer, és azokra is, amelyeket az 1990. évi újralakulás óta sikerült nagyrészt adományozásokból létesítenünk. Ezt a feladatot senki nem fogja helyettünk elvégezni, s azért is napirenden tartjuk, mert az idő sürget: közelednek az EME megalapításának évfordulós dátumai (145., illetve a másfél százados évforduló).

Stratégiai feladataink másik nagy témakörét a régiókutatásokban jelölhetjük ki. Ez lehetne az ún. projektkutatás, amelyhez talán nemzetközi pénzforrásokat is igényelhetnénk. Mert Erdély történelmi és természeti régióinak komplex, interdiszciplináris feltárása véleményünk szerint olyan célkitűzés, amely megegyezik a legmodernebb európai tudományos törekvésekkel. És mégis tartalmazza azt a transzszilvanista hagyományt, amely nem áll ellentétben semmiféle összeurópai folyamattal. Ellenkezőleg, a régiók és kistérségek természeti és kulturális értékeinek tanulmányozásával egyszerre teljesítünk nemzeti-nemzetiségi, állampolgári és egyetemes európai feladatokat. Az magától érthető, hogy be kell fejeznünk a már elkezdett kutatásokat is.

Felvetődik az a kérdés, hogy nem jelölünk-e ki túlságosan nagy – erőnket, lehetőségeinket meghaladó célokat. Nem szövünk-e légvárákat? Természetesen az ilyenszerű vállalatok, vállalásaink csak akkor teljesíthetők, ha megfelelő tudományszervezési és intézményfejlesztési koncepciót dolgozunk ki terveink gyakorlatba ültetésének megvalósítására. Ennek érdekében először is növelni kellene fokozatosan a mostani tudományos intézetcsírát közepes nagyságú intézménnyé, a főállású tudományos kutatók számának szaporításával, s másodsor – de az előbitől nem függetlenül – ún. keretintézetet kellene létesíteni a pályázatokat nyerő, frissen végzett, ösztöndíjas kutatókból.

Ezekhez a tervekhez a pénzügyi fedezetet azoktól a hazai és külföldi szervezetektől, társadalmi és gazdasági hazai érdekeltségektől kellene megszereznünk, amelyek saját érdekükben is fontosnak tartják a régiókutatásokat.

Amennyiben szándékunkban áll továbbhaladni a modernizálásban – ami eltökélt szándékunk –, már nem halasztható az alapszabály- és működési szabályzat-módosítás évek óta vajúdo kérdésének elintézése. Közismert, hogy a jogfolytonosság igazolása miatt nem volt könnyű feladat ehhez a kérdéshez hozzányúlni, s most sem mentes ez a szándékunk minden kockázattól. Mégis meg kell tennünk, mert vannak a szabályozásainkban olyan elavult tételek, amelyekből jobb megszabadulni, mint magunkkal cipelni. Szükségét érezzük több új elvi s gyakorlati vonatkozású tétel elfogadásának is.

Ilyen mindenekelőtt Egyesületünk önmeghatározása; én úgy látom, hogy az egyébként örvendatosan megszorított hazai kutatóműhelyek között Egyesületünk hosszú távon azáltal biztosíthatja méltó helyét a kiépülő tudományos társadalomban, ha az akadémiai jelleg felé közelít, és azt magas szintű munkásságával támasztja alá. A szabályzatnak ki kell térnie a négyéves választási ciklusok között felmerülő vagy felmerülhető problémák megoldási módjára is, amelyekre a most érvényben lévő szabályok alapján nem találunk kellő eligazítást.

Nem fejezhetem be megnyitómat anélkül, hogy köszönetet ne mondjak azoknak, akik ránk hagyományozták az elmúlt évben családi örökségük egy részét, könyvtárakat, okleveleket. Köszönjük Fodor Katalin örökösének, hogy néhai tagtársunk könyvállományát nekünk adományozták; úgyszintén Bárány professzor utódjának az értékes könyvgyűjteményt. Ezek és több más kisebb felajánlás tovább gyarapította közgyűjteményeinket. Bizunk abban, hogy sikerül majd egy új nagy modern könyvtár építésével megoldanunk a gyűjtemények szakszerű tárolását, s addig is szeretnénk segítséget kérni az illetékes szervektől egy *könyvlerakat* minél előbbi felruházásához vagy megszerzéséhez.

Ezekkel a gondolatokkal zárom a megnyitóbeszédemet, amelyet a főtítkári beszámolóval és a kiegészítésekkel együtt szíves figyelmükbe ajánlok.

A Közgyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

Főtítkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2002. évi munkájáról

Újraindulásunk óta 12. jelentésünket is azzal a megállapítással kezdetjük, hogy szerzett jogaink helyreállításában és azok érvényesítésében semmi előrelépés nem történt. Egyesületi vagyionunk, ingatlanaink és gyűjteményeink tulajdonjogát illetően továbbra is a jogfosztottság állapotában élünk, igényünket azonban következetesen fenntartjuk.

Január 25-én tudományos előadásokkal és koszorúzással emlékezett meg Egyesületünk Debreczeni Márton bányamérnök és költő születésének 200. évfordulójáról, a Benkő Samu, Debreczeni Droppán Béla és Szabó Levente által tartott előadások szövegét az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozat egyik kötetében jelentetjük meg.

Március 3-án tartottuk tisztújító közgyűlésünket, ahol az elnöki tisztségre Egyed Ákos, az alelnökire Gyenge Csaba és Péter Mihály tagtársunkat választotta meg a gyűlés.

Májusban az Erdélyi Múzeum-Egyesület a Magyar Örökség díjban részesült, az oklevelet új elnökünk vette át Nagyváradon.

Szeptember 28-án az RMDSZ Művelődési Főosztályával közösen rendezte Egyesületünk a *Kossuth Lajos emlékezete* c. emlékülést az Unitárius Gimnázium dísztermében, magyarországi és erdélyi előadókkal (Bona Gábor, Dávid Gyula, Egyed Ákos, Keszeg Vilmos, Kötő József, Pajkossy Gábor). Az elhangzott előadásokat szintén kötetben kívánjuk megjelentetni.

Október 11–12-én az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesülettel közösen emlékeztünk Fadrusz János kolozsvári Mátyás- és zilahi Wesselényi-szobra felavatásának 100 éves évfordulójára, ahol Egyed Ákos elnök tartott előadást.

Egyesületi rendezvényeink közül kiemelkedik a november 23-án Kolozsvárott első ízben megrendezett *A Tudomány Napja Erdélyben* c. konferencia, amelyet az EME „születésnapjára” időzítettünk. Rendezvényünkön népes küldöttség élén megjelent Vizi E. Szilveszter, az MTA új elnöke, s köszöntőbeszédében az erdélyi magyar tudománypolitika jövőjét vázolta fel. Az EME elnöke beszámolót tartott az elmúlt évtized tudományos eredményeiről, Egyesületünk helyzetéről és terveinkről is szólt. Ez alkalommal került sor az MTA és az EME közötti együttműködési megállapodás aláírására. Dél előtt plenáris előadások tekintették át egy-egy nagy tudományterület egy évtizedes eredményeit (Jakó Zsigmond, Markó Bálint, Brassai Zoltán, Gyenge Csaba), délután pedig az öt szakosztálynak megfelelően öt szekcióban hangzottak el tudományos előadások. Délben felavattuk a Házsongárdban nyugvó MTA-tagok emlékművét.

Egyesületi székházunk 2000 júniusától a Debreceni Református Kollégium tulajdonában levő kolozsvári Rhédey-házban (Jókai/Napoca u. 2.) működik; 2002. november végére a felújítás folytatásával a titkárság és a kutatószobák mellett a nagy előadóterem és a hozzá kapcsolódó két szoba is elkészült. A javításokból már csak a lépcsőház felújítása maradt hátra, ennek költségeit a tulajdonos vállalta. A bérleti szerződésre vonatkozó tárgyalások befejeztével sikerült megkötni a lakbérleti szerződést a Debreceni Kollégium romániai képviselőjével, a Collegium Kft.-vel.

Az EME 2001 márciusa óta használható honlapjának anyagát Bitay Enikő informatikusunk folyamatosan frissíti, Ilyés Szilárd szociológus kutatónkkal együtt pedig szeptember óta *Az EME Hírlevelét* szerkesztik és teszik közzé kéthavonta elektronikus formában, egyelőre azon EME-tagok, doktori fokozattal rendelkezők és egyetemi hallgatók körében, akik villámpostacímüket megadták.

Szervezés

Jelenlegi taglétszámunk nyilvántartásunk szerint 4963, ebből 102 alapító, 2039 rendes tag (ebből 1707 aktív, 332 nyugdíjas), 90 pártoló tag, 2739 pedig egyetemi hallgató. Az alapító tagok száma 2002-ben nem növekedett. Alapító és rendes tagjaink közül 1323 fizette rendszeresen a tagdíjat (1999–2003 közötti időszakban), 716 pedig 1998 óta hátralékban van. Ez utóbbiakat Alapszabályaink szerint nem tekinthetjük rendes tagoknak, nyilvántartásunkból azonban mégsem töröltük őket, gyakran előfordul ugyanis, hogy a hátralékosok utólag törlesztik több évi adósságukat. A hátralékosoknak 2001. december végén kiküldött felszólítás nyomán több tucatnyi tagunk fizette be elmaradt tagdíjait, ilyen pótlólagos fizetés szórványosan azóta is folyik. A tagdíjfizetést néhány év után felfüggesztő egyetemi hallgatók (1193) csupán könyvtárunk használata végett léptek be Egyesületünkbe és az egyetem elvégzése után nem kívánják a kapcsolatot fenntartani.

Fiókszervezeteink közül az aktívan működő *nagyváradi* élén váltás történt, Fleisz János történész helyett János-Szatmári Szabolcs ifjú irodalomtörténész vállalta az elnökséget. A fiókon belül szintén öt szakosztály működik, hagyományosan részt vesznek a *Varadinumon* tudományos ülésszak szervezésével. *Szatmárnémeti* fiókszervezetünk tagjai rendszeresen részt vesznek a helyi tudományos rendezvényeken. *Marosvásárhelyi* fiókunk tagjai a peregrinációkutatással, a székely önkormányzat történetének feltárásával, jelenkor-történeti kutatásokkal foglalkoznak, októberben pedig megrendezték a *Magyar Tudomány Napját*. *Szilágysomlyói* fiókszervezetünk szintén aktív. *Csikszeredai* fiókszervezetünk működéséről nincsenek adataink. *Gyergyószentmiklósi* fiókszervezetünk vezetését Garda Dezső vállalta. *Zilahi* fiókszervezetünk

vezetését Bajusz István vette át, tagjai bekapcsolódtak az októberi Fadrusz-ünnepség szervezésébe.

Szakosztályaink, kutatóintézetünk

Szakosztályaink az elmúlt évben is a megszokott módon fejtették ki tevékenységüket, a felolvasóülések mellett egyre nagyobb hangsúlyt kaptak az évente megrendezett tudományos konferenciák vagy a szűkebb szakmai köröknek szóló kiskonferenciák, műhelymegbeszélések.

1. Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályunk *Arany János és kora* címmel szervezett tudományos ülészakot április 20-án, ahol hat előadás hangzott el az irodalomtörténet, nyelvészet, néprajz körében. A *Fordítás és színpad. 2. Thé – Thália helyi élete* című kiskonferenciát a BBTE Magyar Irodalomtudományi Tanszékével közösen rendezte. A szakosztályi előadásokat új keretek között szervezték, eszerint az előadó már elkészült dolgozatát opponenseknek adták ki bírálatra, akik az előadás során személyesen is kifejthették véleményüket. Az opponenseket az adott témához szorosan kapcsolódó társtudományok területéről választották ki. Ebben a formában került megbeszélésre Végh Balázs és Turai Tünde tanulmánya. Könyvbemutatókat nemcsak Kolozsvárott, hanem Tordán is szervezett a szakosztály, az EME friss kiadványait kínálva az érdeklődőknek.

A 2. Természettudományi és Matematikai Szakosztály havi felolvasóülések keretében fejtette ki tevékenységét. A biológus szakcsoport az Egyesült Királyság Környezetvédelmi Minisztériuma által támogatott országos denevérfigyelő rendszer módszereinek kidolgozásában vett részt, Duna-deltai helyszíni kutatással. Hagyományos évi tudományos ülészakát október 26-án rendezte Marosvásárhelyen, biológia, vegyészet, fizika, földrajz, földtan, környezettan szakcsoportokban.

Itt kell megemlítenünk az ifjúsági kutatócsoportokat, közülük a GeKKO és az Öko-Stúdium működött, ez utóbbi rendezte meg március 23–25-e között a Kolozsvári Biológus Napokat. Az ifjúsági szakcsoportoknak a Tamás András utcai EME-ház adott otthont.

A 3. Orvostudományi és Gyógyszerésztudományi Szakosztály éves tudományos ülészakát Marosvásárhelyen rendezték meg április 4–6. között 380 résztvevővel, a 137 előadás anyaga nyomtatásban is meg fog jelenni. A Marosvásárhely központú szakosztály keretében 12 szakcsoport működik, élénk tevékenység folyik a háziiorvosi, fogorvosi, gyermekgyógyászati és gyógyszerészeti csoportban rendszeres továbbképzések és szakmai kerekasztal-megbeszélések formájában. Ezenkívül 15 területi szakcsoport is létrejött, közülük a szilágysomlyói, a nagyváradi, a székelyudvarhelyi, a kolozsvári, a sepsiszentgyörgyi és a szecselevárosi a legaktívabb. A szakosztály külön bankszámlát és pecsétet kapott, ezáltal a tagdíjak átutalása és a pályázati pénzek átvétele könnyebbé vált. A szakosztálynak külön székháza van Marosvásárhelyen, amelynek felújítása (festés, a bútorzat kicserélése, biztonsági berendezések felszerelése) befejeződött. A szakosztály tagságának nyilvántartása számítógépre került.

4. Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályunk tevékenysége ösztönlendült fel, a felolvasóülések keretében egy előadást és három könyvbemutatót tartottak. Szociológusok és politológusok kezdeményezéseként kutatási támogatást nyertek az Apáczai Csere János Közalapítványtól a *Gazdasági-társadalmi és politikai szerkezetváltások 1989 után Erdélyben és a Bánságban* című kutatási tervvel. Kutatómunka folyt emellett még *Az Északnyugati régió gazdasági problémáinak vizsgálata* elnevezésű többéves program keretében, amelyben a Közgazdaságtudományi Karon dolgozó tagtársaink tevékenykednek.

Az 5. Műszaki Tudományi Szakosztály immár hagyományosan, hetedik alkalommal szervezte meg márciusban a *Fiatal műszakiak tudományos ülészakát*. Doktorandusok, illetőleg tapasztaltabb kutatók öt alkalommal tartottak szakmai bemutató előadásokat.

Kutatóintézetünk nyelvész (Tamásné Szabó Csilla), középkoros (W. Kovács András), illetve jelenkoros történész (Nagy Mihály Zoltán) és szociológus (Ilyés Szilárd) kutatót foglalkoztatott az év elején, részben a Lakatos utcai intézetben, részben az EME székházában. Szeptembertől az MTA Arany János Közalapítványának támogatásával sikerült főállású kutatóknak alkalmaznunk az erdélyi királyi könyvek regesztázásán, illetőleg a gyulaféhevári káptalan 16. századi jegyzőkönyveinek átírásán dolgozó 4 tagú történész munkacsoport tagjait (Bogdándiné Gálfi Emőke, Fejér Tamás Gábor, Rácz Etelka, Szász Anikó). Ugyancsak e támogatás segítségével egészült ki az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár szerkesztői munkaközössége október 1-jétől egy új főállású munkaerővel András Zselyke személyében. Nyelvészeink a Szótörténeti Tár XII. és XIII. kötetének anyagán dolgoznak, W. Kovács András medievistánk az erdélyi oklevéltár anyagát gyűjti, jelenkoros kutatónk az 1944 novembere utáni történeti forrásanyagot tárja fel, szociológusunk pedig az erdélyi értelmiségi kataszter összeállításán dolgozik. Intézeti kutatómunkájuk eredményeképpen 2002-es könyvkiadási tervünkbe három kötetet vehettünk be és pályáztunk meg sikeresen (Nagy Mihály Zoltán–Vincze Gábor: *Szovjet katonai közigazgatás Észak-Erdélyben 1944–1945.* és T. Szabó Csilla: *A deverbális igeképzők az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár anyagában.* Erdélyi Tudományos Füzetek sorozat, *Erdélyi királyi könyvek I. János Zsigmond és Báthory Kristóf királyi könyvei.* Erdélyi Történeti Adatok sorozat). Egyesületünk biológiai kutatócsoportja (Szabó Anna, Ruprecht Eszter) magyarországi kutatókkal közös programban tárja fel az Erdélyi Mezőség élővilágát, ugyancsak az MTA Arany János Közalapítványa támogatásával. A Kutatóintézet szervezeti és működési szabályzatát a 2001. évi Közgyűlés jóváhagyta, az abban előírt, a kutatómunka távlati tervezését és folyamatos ellenőrzését biztosító Tudományos Tanács azonban még megszervezésre vár.

Kutatóintézetünk folyamatos fenntartásához az Arany János Közalapítvány szeptemberben újra kiírt pályázata is hozzájárult, remélhetőleg e pályázati forma a továbbiakban biztosítja majd a kutatómunka intézményesülését.

Az Arany János Közalapítvány által fenntartott *Szabó T. Attila Nyelvi Intézet*, amelynek Egyesületünk adott otthont, Péntek János szakmai irányításával és Benő Attila egyetemi adjunktus ügyvezetővel továbbra is a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete közvetlen felügyelete alatt dolgozott.

Könyvtárunk

Több ingatlanban működő könyvtárunk helyhiánya egyre nyomasztóbb, ami a célszerű munkát és kihasználtságot nehezíti. Raktározási gondjaink mellett a legnagyobb problémánk az olvasóhelyek hiánya, az egyetemi hallgatók igényeit főként vizsgaidőszakban csak kismértékben tudjuk kielégíteni. Könyvtárunk kettős funkcióját, az erdélyi tudományos hagyatékot megőrző nemzeti és a friss tudományos irodalmat kínáló egyetemi könyvtári szerepet a legnagyobb nehézségekkel és nem az igények szintjén láthatjuk csak el. Némi könnyebbséget eredményezett a 2001 decemberében lezajlott költözés, amelynek nyomán a nyelvészeti és irodalomtörténeti szakmunkákat a Rhédey-házban lehet használni, a Lakatos utcai intézetrezslégünk pedig 4–5 olvasóval többet tud fogadni.

Decemberben indultak meg a tárgyalások a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel a könyvtári együttműködés terén, a 2003. január 16-án megkötött együttműködési szerződés értelmében a Tamás András/Ion Ghica utcai EME/Moll-házban a régi előadóterem helyén természettudományi könyvtárat és olvasót rendezünk be kb. 20 olvasói hellyel, a Jókai/Napoca utcai székházunk nagytermét és az egyik szobát pedig kettős funkcióval hasznosítjuk: könyvtári olvasótermet rendezünk be kb. 50 olvasóhellyel, itt a referensanyagot és az egyetemi oktatáshoz/tanuláshoz szükséges legfrissebb bibliográfiát fogjuk az olvasók rendelkezésére bocsátani.

Az egyik kisebb teremben 6 asztalos számítógéptermet rendezünk be internethasználat céljára. A nagyterem esténként előadások színhelyéül szolgál.

Könyvtárügyünk koordinálására júliustól Újvári Mária ny. könyvtárost alkalmaztuk rész-munkaidőben.

Júliusban Egyesületünk és a többi kolozsvári tudományos könyvtár együttműködésével létrejött a KVIK, a Kolozsvári Virtuális Könyvtár- és Információs Központ, amely az egységes könyvtári programmal feldolgozott könyvanyag elektronikus hozzáférhetőségét biztosítja.

Könyvtárunk decemberben ajándékba kapta a Szirén magyar nyelvű könyvtárfeldolgozó programot.

Kiadványaink

Rendszeresen megjelenő szakosztályi kiadványaink: az *Erdélyi Múzeum* (a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály, valamint a Jog-, Közgazdaság és Társadalomtudományi Szakosztály folyóirata) 2002. évi 1–2. és 3–4. száma, a *Múzeumi Füzetek* (a Természettudományi és Matematikai Szakosztály folyóirata) 11. kötete, az *Orvostudományi Értesítő* (az Orvostudományi Szakosztály szemléje) 75. kötete jelent meg a tavalyi év folyamán. Ez utóbbit már évi 4 füzet formájában jelentettük meg. Az *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorozatunkban a 235. *Baranyai Decsi Csimor János emlékezete*, 236. *Egyed Emese: Mennyei Barátom! Barcsay Ábrahám levelei Orczy Lőrínchez*, 237. Nagy-Tóth Ferenc–Fodorpataki László: *Élettudományi kutatások Erdélyben*, 238. *Álmodónk, Vörösmarty. Tanulmányok. Az 1999. december 10–11-i kolozsvári konferencia anyaga* (szerk. Egyed Emese) c. kötet jelent meg 2002-ben.

A korábbi esztendőkhöz hasonlóan 2002-ben is jelentkeztünk önálló kötetekkel, Péter H. Mária *Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai*, illetőleg a *Távlatok. Nyelv- és irodalomtudományi tanulmányok Antal Árpád professzor tiszteletére* (szerk. Egyed Emese) c. könyvek máris nagy sikernek örvendenek az olvasók körében. Ferencz László *A belgyógyászati diagnosztika kézikönyve* c. hatalmas munkájának I. kötetét sikerült kiadnunk.

Közös könyvkiadási programokban is részt vettünk, a jórészt nyelvészeti műhelyünkben készülő *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* XI. kötete az Akadémiai Kiadóval együttműködve jelent meg, a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* régóta várt IV. kötete pedig a Kriterion Könyvkiadóval közös kiadásban látott nyomdafestéket. A Szótörténeti Tár munkaközössége a XI. kötet megjelenése alkalmából a magyar kormány Kisebbségekért díját nyerte el.

Könyveink és folyóirataink megjelenése a magyarországi NKÖM, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, az Illyés Közalapítvány, az Apáczai Közalapítvány támogatásának köszönhető, amelyet céltudatos és intenzív pályázással érthettünk el.

Kiadói tevékenységünk rendszerességéhez mérve forgalmazásunk még mindig nem elég hatékony, valószínűleg jóval több vásárlóra találnánk, ha kiadványaink a mostaninál jóval szélesebb körben, könyvesboltokban is kaphatók lennének. Cserekapcsolatainkat jobban meg kell szerveznünk, kiadványaink népszerűsítésére pedig a más városokban tartandó könyvbemutatók is célszerűnek ígérkeznek.

Ösztöndíjak

A már megszokottá vált 10 db öthónapos ösztöndíjat, amelyeket korábban a Magyar Tudományos Akadémia ajánlott fel Egyesületünknek, 2002-ben nem oszthattuk ki, ez az ösztöndíj-forma beolvadt az Arany János Közalapítvány támogatási rendszerébe.

Az Europa Institut által rendelkezésünkre bocsátott kéthetes ösztöndíjakat már önálló eredményeket felmutató, kutatómunkát végző tagjaink részére vesszük igénybe. Ez a rövid időtartamú ösztöndíjtípus folyamatban levő kutatásokat szolgáló kiegészítő tájékoztatókat, kutatáso-

kat tesz lehetővé, főként társadalomtudományi vagy ezekkel összefüggő tematikák esetében. 2002-ben 12 tagtársunk részesült ebben az ösztöndíjban.

A Magyar Országos Levéltárral való együttműködésünk keretében néhány tagtársunk budapesti kutatásai során a MOL vendégszobáját vehette igénybe.

Az Oktatási Minisztérium által folyósított posztgraduális ösztöndíjakat 2002-ben is az Agora Iroda adminisztrálta, és az Erdélyi Magyar Ösztöndíjtanács bírálta el.

Adományok, támogatások

Egyesületünk fenntartásához egyre kisebb arányban járulnak hozzá a tagdíjak, és egyre nagyobb szerepe van a pályázatokon elnyerhető általános és céltámogatásoknak. Az Illyés Közalapítvány intézményfenntartási támogatása 2001-re is a megszokott késéssel futott be, nagy segítséget jelentett viszont az MTA Arany János Közalapítvány támogatása.

Különbféle rendezvényeinkre és kiadványainkra minden lehetséges helyen pályázunk Romániában és Magyarországon.

Ingatlanok, székhely, bérlemények

A Rhédey-házbeli (Jókai/Napoca u. 2.) bérlemény nagytermének és két kisebb helyiségének rendbetételét a Gróf Mikó Imre Alapítvány és az Illyés Közalapítvány jelentős támogatása tette lehetővé. A székház bérleti díját 10 évre a NKÖM biztosítja, a renoválási munkálatok folytatása csak további támogatások, sikeres pályázatok révén lehetséges.

Kolozsvári főtéri ingatlanunk, a Wass Ottília-ház visszaszerzésére továbbra sincs sok reményünk, jogigényünket természetesen fenntartjuk.

Tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Sipos Gábor

Várhelyi Csaba tiszteleti taggá választása

Makkay Ferenc laudációja

Kézdivásárhelyen született 1925. szeptember 26-án. Itt kezdte el iskolai tanulmányait, és az itteni katolikus líceumban érettségizett. Ezután a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Kémia Karának hallgatója, ahol 1948-ban szerez diplomát. 1949-től a Bolyai Tudományegyetem Szerzetlen és Analitikai Kémiai Tanszékének tanársegédje, majd 1959 és 1964 között a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szerzetlen Kémiai Tanszékén ugyancsak tanársegéd. 1964-től egészen az 1988-ban történt nyugdíjba vonulásáig előbb helyettes adjunktus, majd tudományos főkutató (III. fokozat), végül pedig adjunktus. 2000-ben a Babeş–Bolyai Tudományegyetem szenátusa, munkásságának elismeréséül, a tiszteletbeli professzor címet ítéli meg Várhelyi Csabának.

Tudományos tevékenységét az erdélyi ásványvizek tanulmányozásával kezdte, de csakhamar új kutatási területet talált a komplex vegyületek körében. Az átmeneti fémek közül főleg a kobalt-, nikkelt-, vas-, réz-, króm-, réni- és a platínacsoport fémjeinek új komplexképző kémiszerekkel, főleg az ometinokkal (oxinok, Schiff-bázisok) szembeni viselkedését tanulmányozta. Ennek eredményeként több mint 3000 új egyszerű és vegyes ligandumú komplex vegyületet állított elő, melyek jellemzését és sokoldalú fizikai-kémiai vizsgálatát is elvégezte. Ez utóbbiak közül az optikai (látható és ultraibolya, közepes és távoli infravörös szinképelemzés, Mössbauer- és tömegspektrumok) és a termikus vizsgálati számottevőek, de az eltelt évszázad két utolsó évtizedében munkatársaival a ligandumcsere-folyamatok kinetikai tanulmányozására

is gondot fordított. Így sikerült a komplex vegyületekben végbemenő mélyebb átalakulásokra is fényt derítenie. Munkájának eredményeit mintegy 500 tudományos közleményben írta le, melyeknek mintegy fele külföldi tudományos folyóiratokban jelent meg. Munkájába nagyon sok munkatársat igyekezett bekapcsolni, akik közül nem hiányoztak a fiatalabb nemzedék képviselői sem, sőt ezek igen jelentős számot tesznek ki.

A kémiai tudományokkal szembeni elkötelezettségét megjelent négy könyve és egy laboratóriumi praktikuma is bizonyítja. Könyvei közül külön említést érdemel *Az atomok és molekulák világa* és *Pseudohalogenurile în chimia coordinativă a cromului* című két munkája.

Tudományos munkássága mellett nem feledkezett meg a didaktikai munkáról, az utánpótlás neveléséről sem. Egyetemi hallgatóit igyekezett megismertetni a kémiai kutatómunka gyönyörűségeivel. Az elmúlt több mint öt évtized során közel 400 vegyészhallgató diplomamunkáját irányította. Még ma is szívesen nyújt segítséget, ha ezt igényelik tőle.

Gondot fordított a kémia népszerűsítésére is, különböző hazai napilapokban és folyóiratokban tizenöt cikket jelentetett meg ennek érdekében.

1989 és 1999 között több alkalommal ösztöndíjasként dolgozott különböző magyarországi egyetemeken és kutatóintézetben. Ezek az alkalmak, tudományos eredményei mellett, hozzájárultak ahhoz, hogy az amúgy is népes kutatótársi körét tovább bővíthesse.

Várhelyi Csaba 1961-ben szerezte meg a kémiai tudományok kandidátusa (doktora) címet. Több elismerés birtokosa. 1995-ben, 70. születésnapja alkalmával az MTA kémiai szakosztálya ünnepi tudományos ülészakot szervezett, 2000-ben megkapta a Zemplén Géza emlékérmét.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapító tagja. Ezenkívül tagja az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaságnak és a Magyar Kémikusok Egyesületének. Az elmúlt évtizedek során tevékenyen vett részt népünk életével kapcsolatos számos kulturális, egyházi és politikai rendezvényen.

Várhelyi Csaba nős, két gyermeke és négy unokája van.

A fentebb leírtak alapján meleg szívvel javaslom, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület Várhelyi Csabát tiszteleti tagjának válassza. Jó egészséget és további sikereket kívánok!

Kolozsvár, 2003. március 19.